

УДК 336.226.112.2

ОПОДАТКУВАННЯ ДИВІДЕНДІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ НАМІРИ

ОЛЬГА БУЦЬКА,канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,**ОКСАНА ТИМОШЕНКО,**канд. екон. наук, старший
викладач кафедри фінансів,ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

У статті досліджено основні підходи до оподаткування дивідендів у світовому фінансовому просторі, а також проведена оцінка ефективності вітчизняного досвіду.

Ключові слова: дивіденд, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, пасивні доходи.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процес соціально-економічного розвитку України та її регіонів частково уповільнила криза у політичній та фінансовій сферах, що негативно вплинуло на економіку держави в цілому, суб'єктів підприємницької діяльності та домогосподарств зокрема. Значно зменшилися доходи всіх структурних одиниць економічного простору у зв'язку із скорочення обсягів виробництва, підвищенням рівня податкового навантаження, значним коливанням валютного курсу, зменшення вільних обігових коштів, і, як наслідок, знизилась платоспроможність суб'єктів ринку. За таких обставин важливе місце в системі фінансового менеджменту має управління пасивними доходами та питання їх оподаткування. Сьогодні в Україні актуальним є нестабільність податкового законодавства щодо оподаткування дивідендів як одного з видів пасивних доходів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Податок на пасивні доходи фізичних осіб є предметом дослідження зарубіжних учених та фінансових аналітиків, з-поміж яких: Т. Ле Бар (T. Le Bars), Дж. Бесерріл (J. Becer-ril), Р. Годин (R. Godin), Л. Дешам (L. Deschamps), С. Лефевр (S. Lefever), Д. Мурієн (D. Mourien), К. Нойер (C. Noyer), Р. Оноре (R. Honore), М. Шіпоу (M. Chipou), В. Шокрон (V. Chocron). Серед українських учених, економістів, практиків та політиків, котрі порушують це питання, слід відзначити М. Бадиду, М. Безношенка, Є. Сігала, О. Соколову, О. Тимченко, О. Швагера та ін. Те-

оретичні засади оподаткування дивідендів досить ґрунтовно досліджували такі провідні українські науковці: І. Р. Безпалько, Л. М. Гавриловська, С. Ф. Голов, О. В. Лишиленко, К. О. Кость, К. П. Замойська, Д. М. Серебрянський, А. О. Фатенок-Ткачук. Результати їх напрацювань присвячені практичним аспектам оподаткування дивідендів та носять виключно рекомендаційний характер впровадження норм податкового законодавства.

Мета статті. Поряд із значними науковими здобутками щодо вирішення даного питання доцільно акцентувати увагу на можливості адаптації світового досвіду оподаткування дивідендів у ході реформування податкової системи України. З цією метою потребують вирішення наступні завдання: систематизація альтернативних систем оподаткування дивідендів; вивчення зарубіжного досвіду оподаткування дивідендів; виділення етапів реформування системи оподаткування дивідендів в Україні; дослідження особливостей вітчизняного досвіду оподаткування дивідендів для юридичних і фізичних осіб; запропонувати напрями удосконалення системи оподаткування дивідендів в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

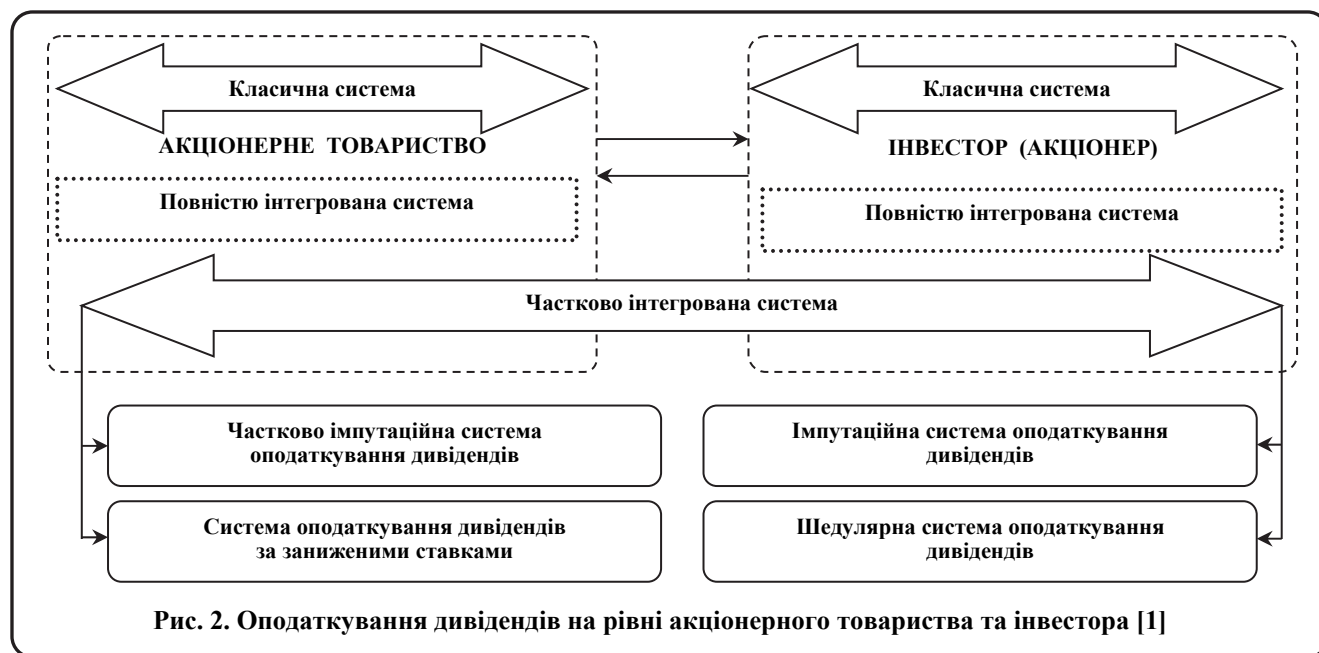
Досить дискусійним в процесі управління формуванням та розподілом доходів є питання оподаткування дивідендів, як однієї із форм податку на грошовий капітал.

Порушення податкового нейтралітету внаслідок подвійного оподаткування одного й того ж доходу,

як на рівні акціонерних товариств, так і на рівні інвесторів – фізичних або юридичних осіб, призводить до відчутного впливу на прийняття фінансових рішень. У зв'язку з цим можна виділити декілька альтернативних систем оподаткування розподіленого прибутку, які сформувалися в світовій податковій практиці задля ліквідації цієї проблеми (рис. 1).

Суть класичної системи оподаткування дивідендів зводиться до того, що розподілений акціонерним товариством прибуток оподатковується двічі – на рі-

вні підприємства за допомогою податку на прибуток юридичних осіб, і на рівні акціонерів у складі їх особистих доходів, які оподатковуються прибутковим податком. Застосовуються такі підходи в оподаткуванні дивідендів в США, Швейцарії, Швеції, Нідерландах, Чехії. Слід відмітити, що США є яскравим прикладом класичної (подвійної) системи оподаткування, а подекуди навіть і потрійного оподаткування, оскільки окремі штати також стягують податок на дивідендний дохід [3, с. 98].

Повністю інтегрована система оподаткування дивідендів відрізняється від класичної тим, що інвестор повністю звільняється від сплати прибуткового податку. При такому підході зводиться до мінімуму подвійне оподаткування дивідендів. Нажаль, така система оподаткування в сучасних умовах не використовується.

Більш поширеною є частково інтегрована система оподаткування дивідендів. Одним із її видів на рівні акціонерного товариства є частково імпутаційна система, що використовується в Японії, Швеції, Ісландії, Німеччині. Суть цієї системи полягає в частковому вилученні дивідендів з бази оподаткування, тобто державою стимулюється процес розподілу, а не накопичення, з подальшим самофінансуванням прибутку. Заслугове на увагу другий вид інтегрованої системи оподаткування на рівні акціонерного

товариства, що дозволяє використовувати занижені ставки при оподаткуванні дивідендів у порівнянні із стандартною ставкою податку на прибуток (Німеччина, Туреччина, Португалія). Наприклад, особливістю системи оподаткування дивідендів у Німеччині є те, що прибуток, який підлягає виплаті акціонерам у вигляді дивідендів, і прибуток, що підлягає реінвестуванню, оподатковуються за різними ставками. При цьому корпоративний прибуток, що підлягає розподілу у вигляді дивідендів, оподатковується за більш низькою ставкою, ніж прибуток для реінвестування, що компенсує більш високий рівень податків на дивіденди для фізичних осіб у порівнянні з податками на інвестиційний дохід для фізичних осіб [14, с. 232]. Даний підхід використовується в якості стимулу для підтримання високого рівня дивідендних виплат або навпаки, значного рівня реінвестування.

Для частково інтегрованої системи оподаткування дивідендів на рівні інвесторів характерним є використання ампутаційної або медулярної систем. За імпутаційною системою оподаткування дивідендів акціонеру надається право зменшувати зобов'язання з особистого прибуткового податку на визначену частину суми податку, сплаченого з прибутку корпорації (Великобританія, Ірландія, Франція, Італія, Норвегія). При медулярній системі дивіденди виділяються в окреме джерело доходів фізичної особи і оподатковуються за спеціальною ставкою (Австрія, Данія, Португалія, Канада, Японія).

Існують і інші підходи щодо оподаткування роз-

поділеного прибутку. Так, наприклад, в Ізраїлі стимулюються процеси реінвестування отриманого прибутку. Якщо підприємство розподіляє прибуток у вигляді дивідендів, вони оподатковуються за ставкою 25 %, якщо реінвестуються, то не оподатковуються [3, с. 13].

Щодо досвіду оподаткування дивідендів в Україні, слід відмітити, що за короткий термін незалежності уряд випробував більшість відомих підходів до оподаткування дивідендів, починаючи від оподаткування їх за нульовою ставкою і закінчуючи подвійним оподаткуванням. На основі проведеного аналізу, виділимо п'ять етапів реформування системи оподаткування дивідендів (рис. 2).

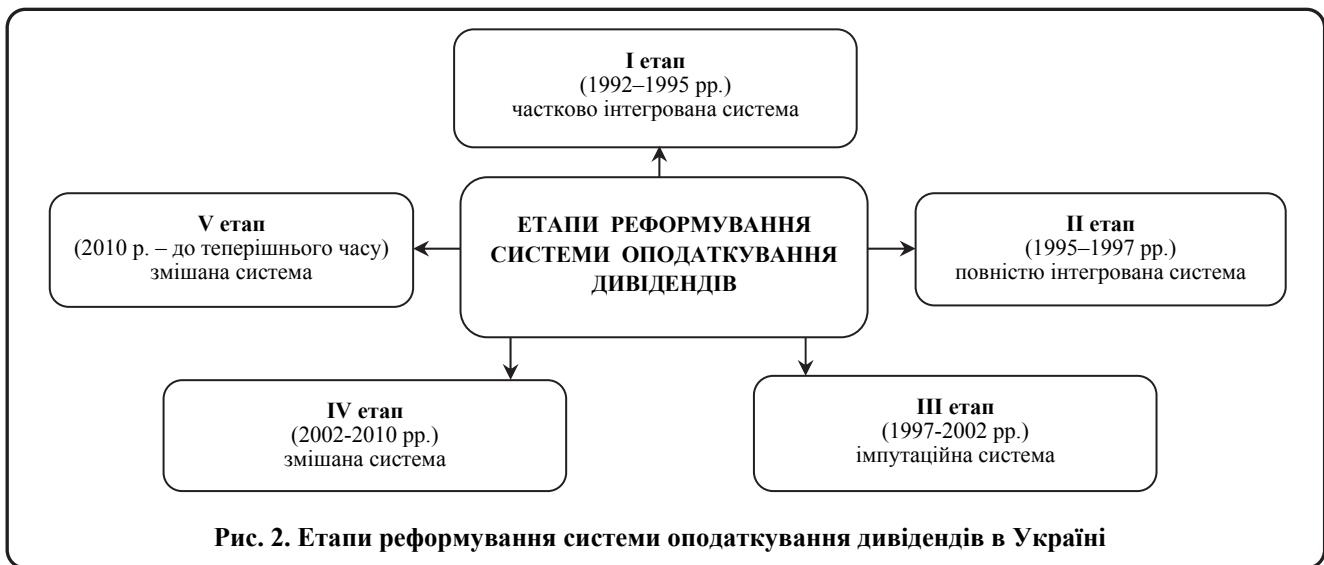

Рис. 2. Етапи реформування системи оподаткування дивідендів в Україні

Починаючи з 1992 р. до 1995 р., відповідно до Закону України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій» в редакції 1992 р. процентні доходи виводилися в окрему групу і оподатковувалися за заниженою ставкою 15 %. Паралельно Декретом КМУ «Про прибутковий податок з громадян» ці доходи оподатковувалися теж за ставкою 15 %. Тобто можна стверджувати, що в Україні застосовувався підхід частково інтегрованої системи: на рівні акціонерного товариства – система оподаткування дивідендів за заниженими ставками; на рівні акціонерів – шедулярна система.

Повністю інтегрована система оподаткування дивідендів характерна для другого етапу, протягом якого витрати на виплату дивідендів було дозволено

включати до складу витрат підприємства і оподатковувати на ставкою 0 %, а оподаткування акціонерів здійснювалося за ставкою 15 %.

Специфічний вид імпутаційної системи оподаткування дивідендів використовувався протягом третього етапу. У процесі оподаткування дивідендів акціонерні товариства сплачували податок за основною ставкою, а фізичні особи (акціонери) звільнені від сплати податку.

Для четвертого етапу оподаткування дивідендів в Україні характерним є запровадження змішаної системи, за якої фізичні особи (акціонери) сплачували податок за базовою ставкою, а акціонерні товариства при виплаті дивідендів вносили авансовий внесок податку на прибуток. Податок на дивіденди діяв не

як утримання з суми виплачених дивідендів, а як нарахування на розмір фонду дивідендних виплат. Така ситуація, на нашу думку, є неприпустимою – навіть при тому, що на суму авансового внеску податку буде зменшено сплату податку на прибуток у наступному звітному періоді – оскільки відбувається відволікання оборотних коштів.

З прийняттям Податкового кодексу України були внесені суттєві зміни в систему оподаткування дивідендів (п'ятий етап). Проміжним етапом реформування системи оподаткування дивідендів в Україні було внесення змін до Податкового кодексу України, у зв'язку із прийняттям Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створенні передумов для економічного зростання в Україні» від 27.03.2014 р. № 1166-VII. Відповідно до його положень, було передбачено, що починаючи із 01.07.2014 р.

остаточно базу оподаткування визначатиме особисто платник податку за результатами перерахунку загального річного оподатковуваного доходу. Кожен окремий податковий агент під час виплати доходу у формі дивідендів застосовуватиме ставку податку на доходи фізичних осіб в розмірі 15%. А платник податку наприкінці року, згрупувавши доходи від усіх податкових агентів, у результаті перерахунку отримає загальну базу оподаткування, до якої й мала бути застосована прогресивна шкала ставок податку на доходи фізичних осіб (табл. 1).

Відповідно до запропонованих змін у платників податку на доходи фізичних осіб, які протягом року отримували доходи у формі дивідендів та здійснили річний перерахунок, мав з'явитися обов'язок щодо подання податкової декларації за результатами податкового (звітного) року.

Таблиця 1

ПРОГРЕСИВНА ШКАЛА СТАВОК ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ДЛЯ ДОХОДІВ У ФОРМІ ДИВІДЕНДІВ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ ФІНАНСОВОЇ КАТАСТРОФИ ТА СТВОРЕННІ ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ» від 27.03.2014 р. № 1166-VII

База оподаткування		Ставка ПДФО
у прожиткових мінімумах (ПМ)	у гривнях*	
не більше ніж 204 ПМ	не більше ніж 248 472,00 грн	15%
від 204 до 396 ПМ	від 248 472,00 грн до 482 328,00 грн	20%
від 396 ПМ і більше	від 482 328,00 грн і більше	25%

* Гривневий еквівалент бази оподаткування ПДФО розрахований на підставі розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який у 2014 році становить 1218,00 грн.

На сьогодні залишено норму сплати авансового внеску з податку на прибуток акціонерним товариством до або одночасно з виплатою дивідендів [9].

При цьому утримання із суми дивідендів стали залежати від того, хто є акціонером (юридична чи фізична особа, резидент або нерезидент) (рис. 3).

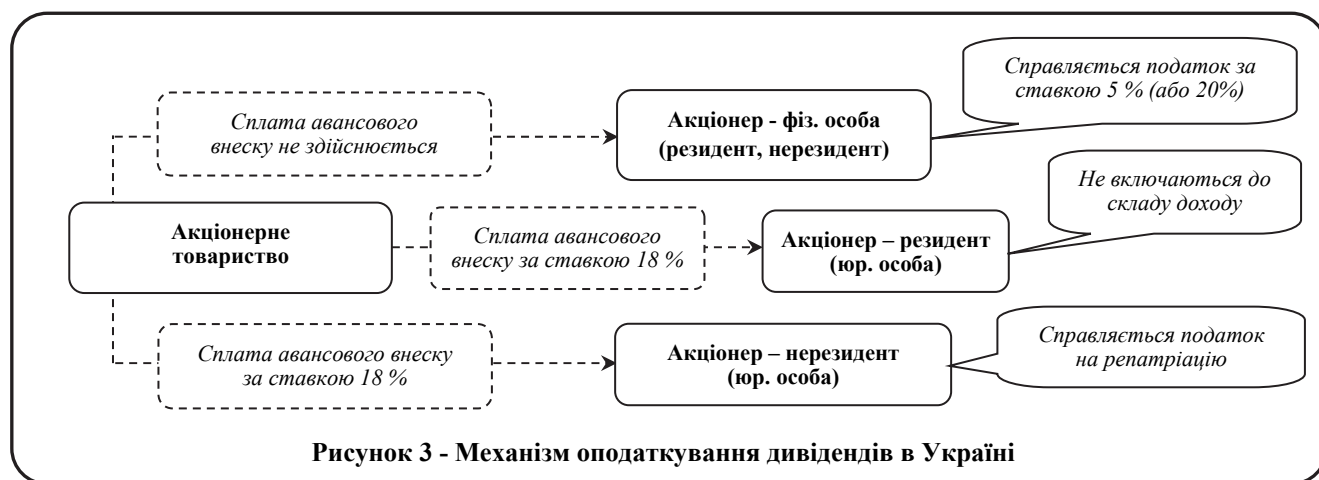

Рисунок 3 - Механізм оподаткування дивідендів в Україні

Так, виплата дивідендів юридичній особі резиденту не тягне за собою жодних додаткових утримань, тобто підприємство-емітент має сплатити лише авансовий внесок на дивіденди. При виплаті дивідендів юридичній особі нерезиденту додаткове податкове навантаження податку на репатріацію.

Фізична особа (акціонер) сплачує 20 % для дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, що виплачуються інститутами спільного інвестуван-

ня, щодо аналогічних доходів нарахованих іншими резидентами – платниками податку на прибуток підприємств застосовується ставка у розмірі 5 %. При оподаткуванні доходів нерезидентів можуть бути використані і знижені ставки податку, якщо це визначено міжнародними договорами з країною нерезидента. На сьогодні Україна має договори з Австрією, Казахстаном, Канадою, Німеччиною, США, Фінляндією, Францією, Швейцарією, Швецією.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження в сфері оподаткування дивідендів в зарубіжних країнах та в Україні дозволило виявити проблемні аспекти щодо даного питання. З метою забезпечення нейтральності в оподаткуванні дивідендів по відношенню до прийняття інвестиційних рішень, та ліквідації дискримінації в надмірному податковому навантаженні вважаємо за доцільне ввести єдину ставку податку на дивіденди і перенести податковий тягар виключно на інвесторів (акціонерів). Ліквідувати будь-яку практику сплати акціонерними товариствами авансового внеску з податку на прибуток при виплаті дивідендів. Враховуючи, що податок на репатріацію доходів юридичних осіб-нерезидентів справляє додаткове податкове навантаження та суттєво впливає на прийняття ними інвестиційних рішень, пропонуємо скасувати відповідну норму законодавства. Тому, ліквідація спірних моментів податкового законодавства та його реформування залишається актуальним завданням для України, що сприятиме гармонізації порядку нарахування, оподаткування та виплати дивідендів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Безпалько І.Р.** Оподаткування дивідендів: зарубіжний досвід та українські реалії / І. Р. Безпалько. // Наукові записки Української академії друкарства. – 2014. – № 4. – С.102–105.
2. **Близнюк О. П.** Підвищення ефективності дивідендної політики акціонерного товариства / О. П. Близнюк, Ю. О. Зінченко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2010. – Вип. 1. – С. 388–395.
3. **Гавриловська Л. М.** Оподаткування дивідендів в контексті Податкового кодексу України / Л. М. Гавриловська. // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(1). – С. 12–16.
4. **Гречко А. В.** Оподаткування дивідендів як фактор впливу на залучення інвестицій / А. В. Гречко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 9. – С. 241–248.
5. **Кость К. О.** Оподаткування дивідендів як фактор прийняття інвестиційних рішень / К. О. Кость // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер. : Економіка і менеджмент. – 2011. – № 2. – С. 95–102.
6. **Ларіонова А. С.** Виплата дивідендів засновникам-резидентам / А. С. Ларіонова, Д. Ю. Циплюк // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 327–334.
7. **Лобода Н. О.** Податковий кодекс України і оподаткування доходів фізичних осіб: контекстуальний аналіз / Н. О. Лобода. // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(1). – С. 13–17.
8. **Мартиненко О. В.** Порядок проведення річного перерахунку податку на доходи фізичних осіб / О.В. Мартиненко, А. М. Шнурко // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет". Економічні науки. – 2013. – Вип. 152. – С. 283–287.
9. **Податковий кодекс України** [Електронний ресурс] : від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI : станом на 1 жовт. 2014 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2684-14>. – Назва з екрана.
10. **Про запобігання** фінансової катастрофи та створенні передумов для економічного зростання в Україні [Електронний ресурс] : закон України від 27.03.2014 р.

№ 1166-VII. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/> – Назва з екрана.

11. **Пархоменко О. С.** Вплив держави на формування дивідендної політики підприємств в Україні / О. С. Пархоменко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 2. – С. 218–224.

12. **Рядінська В. О.** Особливості оподаткування доходів фізичних осіб від дивідендів / В. О. Рядінська // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 259–267.

13. **Тарасенко С. І.** Дивідендна політика та вартість компанії / С. І. Тарасенко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер. : Економіка і менеджмент. – 2012. – № 3. – С. 131–140.

14. **Фатенок-Ткачук А. О.** Практика оподаткування дивідендів емітентом корпоративних прав / А. О. Фа-

тенок-Ткачук, К. П. Замойська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Економіка. – 2010. – Вип. 15. – С. 230–235.

15. **Швабій К. І.** Пріоритети реформування податку на доходи фізичних осіб у сучасних умовах / К. І. Швабій. // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2013. – № 2. – С. 16–19.

16. **Mourien D.** (2013). Le livret A, taux et montants plafond en 2013 [Electronic recourse]. – Accessed mode : <http://www.jechange.fr/place-ment/banque/guides/livreta-taux-montant-2655>.

17. **Lefever S.** (2013). Comment seront taxes vos revenus d'épargne en 2013 [Electronic recourse]. – Accessed mode : <http://www.action-agricole-picarde.com/actualites/comment-seront-taxes-vos-revenus-d-epargne-en-2013:MCQHCG7D.html>.

В статті проведено дослідження основних підходів к налогообложению дивидендов в мировом финансовом пространстве, а также проведена оценка эффективности отечественного опыта в данной сфере.

Ключевые слова: дивиденд, налог на прибыль предприятия, налог на доходы физических лиц, пассивные доходы.

In the article the basic going is investigational near taxation of dividends in outer financial space and efficiency of home experience is estimated.

Keywords: dividend, income tax enterprises, income tax, passive profits physical persons.

Обкладинка,
комп'ютерний
набір і верстка:
Архангельського Є.Ю.
Підписано до друку
26.02.2015 р.

Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової
інформації: серія КВ № 17032-
5802ПР від 6 жовтня 2010 р.

Засновники журналу:
ТОВ «Екаунтинг»;
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Рекомендовано
до видання вченою
радою ДВНЗ «КНЕУ
імені Вадима Гетьмана»